



Moprofesara Khangelani Zuma

Molaodiphetiši wa Karolo

Bokgoni bja Batho le bja Setšhaba

Bokgoni bja Batho le bja Setšhaba (HSC) ke ye nngwe ya dikarolo tše tharo tša dinyakišišo tša Khansele ya Dinyakišišo tša Dithutamahlale tša Batho (HSRC). Ka ge re diretše Afrika Borwa mengwaga ye e fetago ye 50, HSRC ke sehlongwa se segolo kudu sa dinyakišišo ka Afrika seo se lebeletšego kudu dithutamahlale tša leago le tša batho. E tšweletša le go phatlalatša tsebo yeo e tsenyago letsogo go dikgetho tša melawana le go mananeo a go fediša bohloki, go ditharollo tša go fokotša tlhokego ya tekatekano, le boithlamelo bja go hloma mešomo. Ka ge e le sehlongwa sa go feta fela go tšweletša dinyakišišo, makala le disenthara tša HSRC di šomela gore dinyakišišo di šomišwe gore go hlangwe melawana le gore go be le seabe. Ditirišano le dilekane di bohlokwa ka mo nepong ye ebile di akaretša dihlongwa tša ka nageng, tša ka seleteng le tša boditšhabatšhaba tša setšhaba, tša phraebete le tša metseng.

Karolo ya Bokgoni bja Batho le bja Setšhaba (HSC) e arabela ditlhoaho tša Afrika Borwa ka lekaleng la bokgoni bja batho le bja setšhaba ka ge se se le mabapi le kamano magareng ga maphelo le go phela gabotse, le boitšupo le go wela ka legorong le lengwe la setšhaba. Mošomo wa HSC o arabela dilo tšeo di beilwego pele ke Tlhako ya Togamaano ya Nako ya Magareng ya lekala la thuto, bokgoni le maphelo; kamano ya setšhaba; ditšhaba tše di bolokegilego; le Afrika ye kaone le lefase.

Mošomo wa rena

Sehlopha sa HSC se utolla maitemogelo ao batho ba kopanego le ona bophelong, ditlhoaho le dibaka tšeo ditšhaba tšeo di sa hwetšego ditirelo, tšeo di lego kotsing le tša go beelwa di kopanego le ona, ka amikemišetšo a go kwešiša ka fao ba laetšago boitšhupo bja bona le maikutlo a go ba wa setšhaba. Go na le tlhokego ya go tšwetša pele maphelo a monagano le a mmeleng bjalo ka poelo ya go kwešiša, gammogo le tlamego ya go hlama maemo ao go ona badudi ba ka ka phelago, ba atlega, le go phela gabotse gore naga e fihlelele kamano ya setšhaba le tšhireletšo ya setšhaba.

SEABE SA KA PELA:

Maitemogelo a batho ka fase ga seemo sa kiletšo ya mesepelo se bopile karolo ye kgolo ya mošomo wa dinyakišišo wa HSC ka 2020 le ka 2021. Dipelo tše di tšwago go dinyakišišo tša mehutahuta di bile le seabe go go tšea ga diphego ga Senthara ya Taolo ka ga COVID-19 mabapi le go bea melawana le maemo a dikiletšo.

- *Mošomo wa rena wa dinyakišišo o lebeletše ka fao setheo se, maikutlo, ditlhologelo, bokgoni, le mabaka a mangwe a menagano a ilego a maatlafatša batho leswa le go ba lokolla go mathata ao a bego a tlišitšego ke seemo sa tša leago. Ke gore, ka fao MaAfrika Borwa a ka kgonago go fihlelela dit;hologelo tša bona le go phela bophelo bjo bo thušago naga go fihlelela dinepo tša yona*

Makala o nepišo

Maphelo le go phela gabotse

Dinyakišišo di lebeletše kudu seabe sa bohloki le phatlalatšo ya letseno yeo e sego ya lekalekanywa, bong le dikgaruru, go se hlabollwe ga mananeokoparara a setšhaba, diabe tša lebaka le letelele tša tshepedišo ya kgethologanyo le go hlangwa ga ditsenogare tša tšwetšopele ya maphelo le thibelo ya malwetši. Šedi e išitšwe go diphapano tša mafelo tšeo di maatlafatšago leswa karoganyo le tlhokego ya tekatekano ebile e nyaka go kwešiša ka fao batho ba kgonago hwetša ditirelo tša maphelo le go phela gabotse mabakeng a go hlama melawana le ditiro. Merero ya dinyakišišo e akaretša tekodišišo ya tša maphelo, tšwetšopele ya maphelo le dinyakišišo ka ga ditshepedišo tša maphelo, merero ya leago le ya payometikhale ka ga maphelo le malwetši.

Boitšhupo le go ba wa setšhaba

Boitšhupo bo kwešiša go ba bja semotho, bja leago le bja sepolotiki le ka fao bo hlangwago ke magoro a leago a go swana le morafe, bong, kamano ya tša bong, legoro la setšhabeng, bokgoni le mengwaga. Merero ya dinyakišišo e akaretša morafe, boitšhupo setšhabeng le mananeo a diphetogo; bong le kamano ya tša bong; le ditšhaba tšeo di sa hwetšego ditirelo, tše di lego kotsing le tše di beetšwego thoko.

Dinyakišišo tša Setšhabeng

Metheo ya senthara ye e tšwa go kantoro ya Sweetwaters ka ga dinagamagaeng yeo e dirilego dinyakišišo tša tsenogare ya ya setšhabeng ka lefelong la Greater Edendale la KwaZulu-Natal mo mengwageng ye e fetilego ye 15. Senthara ye e ikemišeditše go kaonafatša maphelo le go phela gabotse ga setšhaba ka go dira ditsenogare, go tšweletša bohlatse, go hlama ditsela le mekgwa ye mekaone ka go diriša kopanyo ya dithutamahlale tša leago le tša payometikhale, le go šoma bjalo ka sehlongwa seo se tletšego ka kago ya bokgoni le tlhahlo. Senthara e tee yeo e bego e kgatha tema ka go fa tshedimošo Komiti ya Keletšo ya Ditona ya Afrika Borwa mabapi le ka fao mekgwa ya kabo ya ditirelo yeo e fapanego e ka thekgago go tlogela sekgoba magareng ga batho le dikeletšo tša mesepelo fao batho ba dulago ka gae.

Kakaretšo ka ga diprotšeke

- Karolo ya HSC e dira dinyakišišo ka dinageng tše ntši tšeo di thekgwago ka mašeleng ke dihlongwa tša mehutahuta, go fa mohlala Senthara ya Taolo ya Malwetši (CDC), setheo sa Bill and Melinda Gates Foundation, le Mokgatlo wa Dinagakopano ka ga Thuto, Mahlale le Setšo, le tše dingwe.
- Leano la Tšhoganetšo la Mopresidente la Kimollo ka ga AIDS, lesolo la mebušo la Mokgatlo wa Dinagakopano, le CDC di thekga Lenaneo la Divalopalo ka ga Batho bao ba Phelago ka Bogoboga bja HIV. Divalopalo tše di ela bogoboga le kgethologanyo yeo batho bao ba phelago ka HIV ba itemogelago yona ka diphrobentsheng tše tharo ka Afrika Borwa. Tshedimošo e lebeletše kudu go ditšhaba tšeo di sa hwetšego ditirelo gabotse le tšeo di beetšwego thoko (ke gore, batho ba bongpedi; bašomi ba tša thobalano; dilespiane (lesbian), dikgaramatona, le batho ba bong bjo bobedi; bagolofadi; batho bao ba šomišago diokobatši); le phihlelelo go maphelo, thuto le ditokelo.
- Ye nngwe ya diprotšeke tše bohlokwa tša lekala le ke Dinyakišišo ka ga Go Tlala ga HIV/AIDS, tšeo di dirilwego makga a tshela go tloga ka 2002. Dinyakišišo tše di fane ka tshedimošo ya mohola go Afrika Borwa le go Afrika. Di akaretša maemo a leuba la HIV ka mo nageng, diphetogo mabapi le diphetetšo tša HIV, go tseba batho bao ba amegilego le bao ba amegilego gampe kudu. Di ela gape dilo tše mmalwa tša leuba la HIV, go akaretšwa go tlala ga HIV, kelo yeo batho ba ka fetelwago ke HIV, le palo ya batho bao ba nwago dihlare tša dianthiretherobaerale (antiretroviral). Dinyakišišo di laetša goba di akanya palo ya batho bao ba sa alafego ke diokobatši, gomme tša fana ka tshedimošo yeo e boelago gore ke diokobatši
- dife tšeo di ka abjago goba ka fao kaalafu e ka fetošwago ka gona. Dinyakišišo di bolela gape ka maikutlo ao a fošagetšego ao a lego gona mabapi le HIV, gammogo le maitshwaro mabapi le batho bao ba phelago ka HIV. Go fa mohlala, dinyakišišo di laetša gore maikutlo a fetogile go ba a makaone mo mengwageng ye e fetilego.
- Ka ntle le dikeletšo tša mesepelo tša COVID-19, Senthara ya Dinyakišišo tša Setšhabeng e tšwetše pele ka nepišo ya yona ya go fana ka ditsenogare tša setšhabeng tša boleng bja godimo tša kakaretšo tša mabapi le maitshwaro le diprotšeke tša dinyakišišo. Ka Protšekeng ya Maphelo ye e Phethagatšwago, go fa mohlala, dinyakišišo ka moka di ile tša emišwanyana, eupša dihlare tša go phološa maphelo go malwetši a HIV le a go se fole di sa tšewa ka mafelong a tlhokomelo ya maphelo ya motheo le go tlišwa ka malapeng a batho ka magatong ka moka a dikiletšo tša mesepelo. Se se dirilwe ka go dirišana le Kgoro ya Maphelo ka Seleteng sa KwaZulu-Natal le go direla setšhaba seo di nyakišišo di dirwago go sona.
- Diprotšeke tše dingwe di akaretša tshakatsheko ya tshedimošo ka ga bolwetši bja mafahla (TB) mafelong a tlhago yeo e thekgilwego ka ditšhelele ke Setheo sa Dinyakišišo sa Bosetšhaba; tekodišišo le pheko ya TB ya setšhabeng yeo e thekgwago maamong a boditšhabatšhaba ka go šomiša diteko tša kalafo ya bolwetši bjo e lego mathomo bo hlaga; go hlama mmogo ditsenogare tša theknolotši ya dikgokagano tša tshedimošo tša maphelo a baimana le a bana ka Afrika Borwa; le dinyakišišo tša go dirwa mmogo tša go tšea lebaka le letelele tše di tšwelago pele ka ga COVID-19 le kiletšo ya mesepelo.

Ge e e gore o na le kgahlego ya go bona Afrika Borwa e le naga yeo e fihlelelago dinapo tša yona tša setšhaba seo se phetšego gabotse, setšhaba seo se nago le toka le seo se lekalekanago ka mahlakoreng ka moka, le bjalo ka setšhaba seo se dirišanago, šoma mmogo le rena. Re dira dinyakišišo ka mo kamanong ya mahlakore a mantši ka ga dinyakišišo tšeo di amanago le melawana le mananeo tšeo di thušago naga go kaonafatša maphelo, go kaonafatša go phela gabotse ga batho, le go tšwetša pele setšhaba seo se nago le toka le seo se dirišanago.

~ Moprofesara Khangelani Zuma, Molaodiphethiši wa Karolo